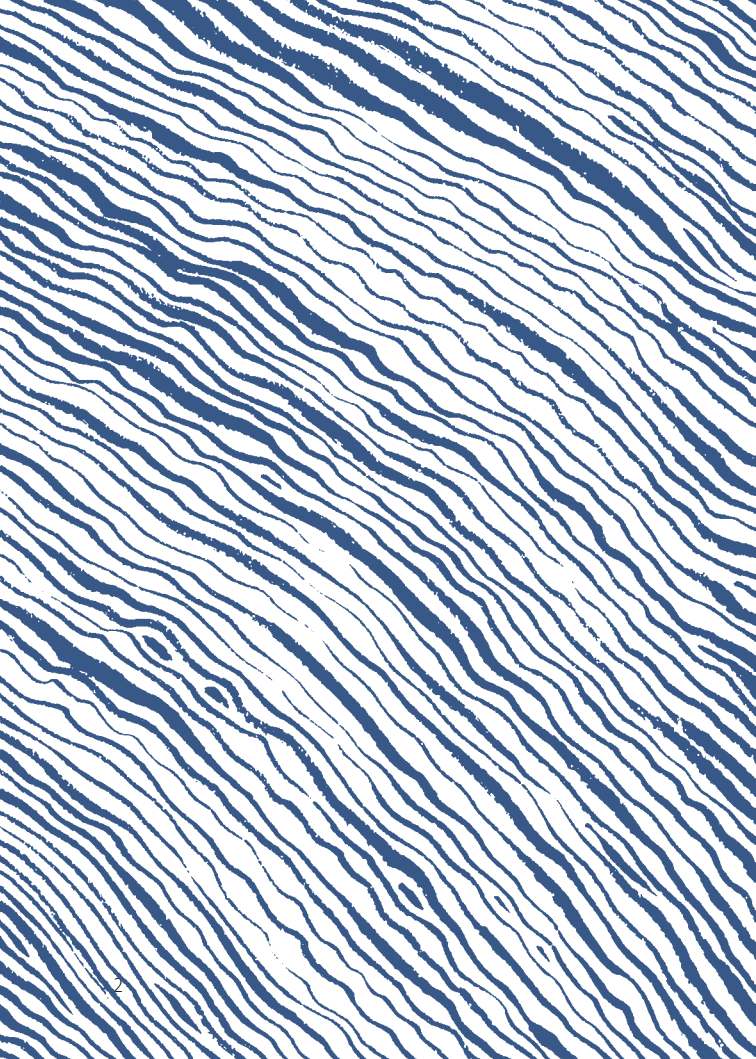


fika trafik trafik trafik

pred  
lag  
Lucie

život  
na  
rušev! namo  
svjetova





Pred vama su tekstovi Predraga Lucića, pisani za Feral Tribune, Novi list (kolumna Trafika) i Slobodnu Evropu (Stenogrami & kamenogrami).

### **Gost u knjizi je Danilo Kiš.**

*Lauta i ožiljci* Danila Kiša prva je knjiga objavljena u Biblioteci Feral Tribune 1994. godine. Kasnije je objavljeno još pet knjiga: *Gorki talog iskustva* (1997), *Porodični ciklus – Rani jadi, Bašta pepeo, Peščanik* (1999), *Enciklopedija mrtvih* (2003), *Grobnica za Borisa Davidoviča* (2003) i dopunjeno izdanje *Lauta i ožiljci* (2003).

## ZORBA DO GROBA

---

*Dolazimo iz tamnoga ponora;  
Završavamo u tamnome ponoru:  
svijetli razmak među njima zovemo  
Životom.*

*Nikos Kazantzakis: Askeza,  
Salvatores Dei*

Je li se tog nedjeljnog jutra, 3. lipnja 2001, u bostonskoj bolnici ugasio život **Anthonyja Quinna** koji je živio poput **Aleksisa Zorbe** ili je zgasnula zvijezda **Aleksisa Zorbe** koji se izno-

va rodio kao **Anthony Quinn**?

„Ne razbijaj time glavu, Piskaralo”, kazali bi i jedni i drugi, „jer od razbijanja glave nema sreće.” A sreća je, znali su i jedan i drugi, živjeti ako se životu znaš radovati. I sreća je, isto tako, i umrijeti ako si naučio da se smrti ne treba bojati.

„Ja sam Zorba”, davno je kazao **Anthony Quinn**, i u te tri jednostavne riječi sažeo ono što mnogi

ljudi nepopravljivo zakompliciraju. A zakompliciraju sam život. Valjda u strahu od smrti koji se uvijek pretvori u strah od života. Pa onda produžujući takav život zapravo požuruju smrt. I to je ono što ne mogu shvatiti ni Zorba u Quinnu ni Quinn u Zorbi, što ne može shvatiti nitko istinski živ: čemu strahovati od prestanka takvog života koji i nije život?

Zlovoljnici će sada reći kako je **Anthonyju Quinnu** bilo lako prodavati priču o životnoj radosti kad mu je život donio novaca koliko ne opere ni deset off-shore tvrtki, djece koliko ne stane u autobus, i to još sa ženama i po pola stoljeća mlađim od njega... Žene, ah, žene! Kolutaju zlovoljnici očima kada ovih dana čitaju imena žena kraj kojih se budio **Anthony Quinn**, a među njima je mnoštvo onih o kojima je sanjala polovica muške populacije na planeti... I misle: „Eh, da sam ja bio na njegovom mjestu...”

**Anthony Quinn** se odnekud smije i veli: „Majstori moji, a znate li vi zašto vam se nisu ostvarili snovi? Naravno da ne znate. E pa slušajte, nisu vam se ostvarili zato i samo zato što niste bili ljudi na svom mjestu nego ste sanjali da budete na mome.

Čovjek na svom mjestu živi svoj život, voli svoje žene, pravi svoju djecu...”

„Da, lako je tako”, zagrintat će zlovoljnik, „kad imaš toliko novaca da ti curi kroz prste...”

A **Anthony Quinn** se opet smije onim veličanstvenim pokretom iz završne scene Cacoyannisovog filma *Grk Zorba*, okreće dlan prema dolje, pokazujući kako ti blago cijeloga svijeta može procuriti kroz prste samo ako ga se grčevito ne držiš, ako ti je sloboda tvoje ruke važnija od onoga što ćeš u nepovrat iskrenuti s dlana.

I odmahuje **Anthony Quinn** tom svojom slobodnom rukom na bijednu zabludu da se bogatstvo nalazi igdje osim u srcu i ustima punim smijeha, i u rukama dovoljno slobodnim da budu prazne. Jer malo je neukusno, majstori, da njemu – odraslom u nastambi sklepanoj od kašeta za voće, ruzinave late i kartona – pričate o tome da je sve u vilama, mramoru, mahagoniju, bazenima i novcu. Kao što je neukusno da šuplju priču o životu koji nekoga mazi a nekoga gazi prodajete čovjeku pred čijim se očima utopio njegov trogodišnji sin. Prvorodjenac **Christopher Quinn**.

„Više sam puta klonuo u životu, jer sam uvjerio svoju dušu da ne učini štogod što bi bilo protiv

razuma, iako mi je životni nagon govorio da to učinim. Ipak, jednom nisam klonuo zbog te svoje duše, i to pred Zorbinim likom”, bio je iskren **Nikos Kazantzakis**, čovjek koji je stvarnome **Jorgosu Zorbi** dao književno ime Aleksis. Neponovljiv Zorbin život kasnije se sreo s neponovljivim životom **Anthonyja Quinna**, pa je ova civilizacija stjecanja, škrtosti, drž-nedajnosti i sebičnosti, civilizacija odlaganja života za bolja vremena, dobila dar kakav život daje svima. Svima, pa i nezahvalnima. I onima koji ne znaju ili se ne usude prepoznati što im je darovano.

Pouka koju Zorba daje Piscu, ili **Anthony Quinn Alanu Batesu**, spada u najvažnije koje čovjek može dobiti: nema te smrtno ozbiljne pameti koja se može mjeriti sa svetom ludošću života. To oslobađanje tijela kroz ples na ruševinama stvarnosti i to oslobađanje duha kroz smijeh nad srušenim snovima ima jedan jedini preduvjet: da čovjek ne zatvori svoje srce pred mogućnošću da susretne Zorbu, pa zvao se on Jorgos ili Aleksis, **Anthony Quinn** ili **Željko Maganjić**.

I zato valja često, što je češće moguće, u kino-sali vlastitog sjećanja vrtjeti onaj magični zejmbekiko kojim završava *Grk Zorba*. Jer malo je toga što



takvom snagom udara čovjeka u sve po čemu se zove čovjekom, malo je toga što nam tako jasno, i lijepo i surovo u isti mah, govori da se život nastavlja i na ruševinama naših svjetova. I što nas uči da se nesrećama ne kukumače za leđima nego da im se smije u lice.

Iz tog nauka o smijehu i iz tih otplesanih stopa na pijesku jedne uvale na Kreti, **Anthony Quinn** je otišao u prah za koji je poželio da se raspe nad prostorima njegovog djetinjstva. Jer gdje ćeš većeg i smješnijeg spomenika smiješnom životu od toga da završiš kao prah na potplatima ili bosim stopalima klinaca koji se igraju na prašnjavim ulicama Chihuahue?

I gdje ćeš veće pravde od one da je vijest o smrti **Anthonyja Quinna** u nekim novinama objavljena u rubrici – ŽIVOT?

*Feral Tribune, 26. jul 2001.*

## Amarcord

---

Sjećam se, bila je subota. Redakcijske zdrave snage i HDZ-ovi jurišnici zauzeli su Slobodnu Dalmaciju. Na vratima nas je sačekala obavijest da je sa štrajkom gotovo, a na porti je bila ras-

kriljena Knjiga predaje u koju se morao potpisati svatko tko je htio ući u zgradu.

Sjećam se, Ante Bušić i Dino Mikulandra, direktor i novi glavni urednik Slobodne Dalmacije, išli su od sobe do sobe i tražili izjave lojalnosti. Stigli su i do Feralove sobe u dnu hodnika. S ponudom za kolaboraciju i s pričom kako bi oni htjeli da Feral i dalje izlazi u Slobodnoj. Viktor, Boro i ja smo ih otpravili jednoglasnim Ne! Svoje Ne! je iz Zagreba poslao i Zoran. Potrpali smo svoju arhivu u prtljajnik Maganjićevog bijelog BMW-a i otišli do Stefanela. Tamo je došla i Heni, koja je već neko vrijeme bila na ledu na HTV-u. Nije stiglo ni prvo piće, a mi smo imali čvrst dogovor da će Feral izlaziti, ali u – Feral Tribuneu.

Sjećam se, mnogi su govorili da to proljeće 1993. nije vrijeme za pokretanje novina, da je bolje pričekati jesen, da će situacija biti nešto povoljnija, da sve treba temeljito pripremiti, da ne valja improvizirati i srljati, da...

Sjećam se, dok su drugi bistrili newsmagazinske koncepte za obećanu jesen, mi smo nabacivali ideje za prvi broj, koji je trebao izaći čim ga zgotovimo. A nećemo ga valjda zgotovljivati cijelo proljeće, ljeto i dio jeseni.

Sjećam se, Slobodna Dalmacija nam je htjela oteti ime. Pokušala ga na Zavodu za patente registrirati kao svoje vlasništvo. Naivci, pojma nisu imali da smo mi već obavili tu formalnost. Prijetili su sudskim tužbama ako se na kioscima pojavi list pod imenom Feral Tribune. Nismo se obazirali na prijetnje, imali smo pametnijeg posla.

Sjećam se, sjedili smo za improviziranim redakcijskim stolom u uglu Stefanela i u jedan blok upisivali sve što nam je padalo na pamet. Kad je u tom malom džepnom bloku ponestalo mjesta, trebalo je krenuti na veći format. Novinski.

Sjećam se, spojili smo četiri stola u jednoj sobi na Šetalištu Bačvice 10, donijeli makinjete od kuća i krenuli. Prvi tekst za prvi broj napisao je – Miljen-

ko Smoje. A prepisao ja. Tko je ikada u ruci držao Smojinu karticu, zna i zašto. A tko nije, neka žali. Taj tekst mi je ostao jedan od najdražih koje sam ikad ukucao u makinju. Sjećam se, počinjao je sa „Jebe se mene za njihov Prvi maja odnosno Prvi svibnja...”

Sjećam se Viktorovog osmijeha kad mi je rekao da je Ćićo Senjanović pristao napraviti dvije stranice i kako smo prvu Ćićinu križaljku čitali naglas, i vodoravno i okomito, i kidali se od smijeha.

Sjećam se kad je Heni Erceg donijela prvi intervju za prvi Feral. Ono što je u njemu rekao Slobodan Šnajder pretočilo se u gotovo programatski naslov: „Nećemo dati Hrvatsku tako lako!”

Sjećam se kako nam je Jelena Lovrić, koja je tada obnašala dužnost zagrebačke redakcije, prosljedila prve tekstove iz inozemstva. Intervju s Györgyem Konrádom i tekst Frana Cetinića Petrisa o novoj moskovskoj hegemoniji na Starom kontinentu. A onda je iz inozemstva, točnije – s onoga sveta – stigao i prvi tekst Petra Lukovića. Iz Zagreba Sanja Modrić i Ivo Goldstein. I tada najmlađi Feralov novinar Nebojša Taraba.

Sjećam se kad je Sonja Jurjević prvi put digla slušalicu i rekla „Feral Tribune, izvolite!”

Sjećam se kako smo grafičku redakciju koja se zvala Leo Nikolić počeli zatrpavati stranicama.

Sjećam se, spakirali smo tekstove, špigla, fotke i crteže, ukricali se na Ivana Zajca. Tamo smo Boro i ja naletjeli na šjor Ivu, Ranka i družinu, a svi skupa na Dingač i brod je odjekivao od pjesme iz davnog stripa Kecman varvarin, objavljenog u Iskri: „Neka znade Tuđman kleti da će kod nas slomit vrat, jer je bolje govno biti, nego biti govnu brat...” Sjećam se osjećaja slobode na gatu riječke luke, osjećaja da otamo možeš gdje hoćeš, osjećaja koji nam je toliko nedostajao u odsječenjima Dalmaciji. Sjećam se, u Novom listu smo dobili na raspolaganje veliku sobu, raširili špigla i krenuli u finalizaciju. Tu su se sklopile i još otvorene stranice. Jelena Lovrić je poslala intervju s fra Petrom Anđelovićem, koji je tvrdio da se u Bosni vodi švercerski rat, i svoj komentar pod naslovom Hercegovci kontra Hrvatske.

Sjećam se, Veljko Vičević je navraćao na regal, da upita je li što treba i da prijateljski savjetuje da premjestimo poneki međunaslov.

Sjećam se, u Onyxu nam je pričao na koji je trik izbjegao sva Tuđmanova upinjanja da ga dovuče na poklonjenje na Pantovčak.

Sjećam se, nije bilo love za hotel, pa smo se ukrcali Jaši Mlačiću u stan. Što je bila bolja varijanta. Jer s kim ćeš iz hotela otići do Bujana? I koje će ti dijete u hotelu pjevati Opatijske oštarije?

Sjećam se, večer uoči tiskanja prvoga broja bili smo za Bevandinim šankom u Opatiji, s Vedranom Rudan i Ljubišom Drageljevićem. Ljubiša se sjetio našega prolaska kroz Rijeku samo godinu dana prije. Tada smo išli na dodjeljivanje Tenžerine nagrade u Zagreb i napravili veselicu u Rijeci. Kako je kratak put od Esplanade do ilegale, sjećam se da je rekao.

Sjećam se, ponedjeljak u šest ujutro, u rotaciji Novog lista. S bocom Hennessyja za meštire. I za sreću. Skakanje do visokog plafona kad su se odvertjeli prvi brojevi.

Sjećam se, sjedili smo u gradskoj Novog lista kad je utrčala neka cura i pitala ima li netko taj Feral, šta je to Feral, svi ga po Korzu nose. Čitaj u Novom listu, dobacio joj je netko. Taj dan je objavljen naš intervju Nevenu Šantiću, gdje smo provalili onu Ivićevu da ćemo bit prvaci ako nam dozvole.

Sjećam se da je momak koji je vozio buntove Ferala za splitsku kolportažu rekao kako ima osjećaj da vozi struju u Dalmaciju.

Sjećam se, prvo što sam ugledao na palubi Liburnije bio je čovjek koji čita Feral.

Sjećam se, sutradan mi je Viktor prepričavao scenu sa splitske Pjace. Kolportaža koju je Martin Marača organizirao uz pomoć Nebojše i Rakete, šljakala je tako da su svi na Pjaci držali raskriljen Feral.

Sjećam se, bilo je to prvi lipnja 1993.

Ne sjećam se da je itko od nas ikada požalio što nismo čekali jesen.

Hvala svima koji su ovih osam godina bili s nama. I posebno onima koji su ostali. I koji s nama idu dalje.

*Feral Trbune, 2. jun 2001.*

## NOVI LIST

### ZLATNE ŽLICE I GOJZERICE

---

Napisao je to Karl Kraus još prije sto godina, u „Posljednjim danima čovječanstva”. U onom prizoru kad se štovatelji ratnohušćakog Reichsposta na bečkoj Ringstrasse nadmeću u borbenoj retorici.

Pa jedan kaže da su ratovi „žitna polja kreposti i rasadnici heroja”. I da su ratovi „blagoslov ne samo zbog ideala za koje se bore nego i zbog čišćenja što ga donose narodu koji ih vodi u ime najviših dobara”.

A drugi veli da će rat „iznjedriti renesansu austrijskog mišljenja i djelovanja”. I zaziva „kušnju koja čeliči”.

I onda prvi štovatelj Reichsposta pita drugoga: „Jesi li već učinjen borcem?”

„Ma kakvi, razriješen!” – odgovara drugi. Pa priupita: »A ti?«

I dobiva odgovor: „Nesposoban.”



U drugom prizoru, na ulazu u kavanu „Pucher”, ortak pita carskog savjetnika, dok ovaj tumači kako je napad najbolja obrana: „Recite dakle što je s vašim sinom?”

Odgovor carskog savjetnika glasi: „Razriješen, jedna briga manje.”

Splitski maturanti, sto godina nakon Krausovih „Posljednjih dana čovječanstva”, govore o najavljenom uvođenju obaveznog vojnog roka.

Pa jedan kaže: „Znaš onu ‘Di si bija deve’s’prve?’, e, to te ja pitam – gdje su svi ti pobornici vraćanja obaveznog vojnog roka bili? Koliko je njih odslužilo vojsku? Koliko njih ima djecu koja se školuju izvan Hrvatske, hoće li ti klinci sa zlatnom žlicom u ustima obuti gojzerice?” Pa se i drugi pita: „Zašto bi itko od nas bio marioneta u rukama NATO-a? Za koga bismo se borili? Zašto bismo ginuli za one koji u isto vrijeme piju šampanjac i svoju djecu sklanjaju na sigurno?”

Potom treći veli: „Do ratova nikada ne bi došlo da nas vode ljudi koji stvarno skrbe o svojoj djeci, koji stvarno vole svoj dom. Ratovi se vode samo i jedino zbog novca!”

Četvrti će: „Čemu oružje?! Nama treba reforma školstva, a ne priprema za rat.”

A peti: „Otvorite tvornice, a ne vojarne.”

Tako, dakle, mladi ljudi u nas i danas. A odmah ispod teksta s njihovim razmišljanjima, u Slobodnoj Dalmaciji progovara i saborski zastupnik vladajuće koalicije, poznati psihijatar i ratni pomoćnik ministra obrane.

Pa kaže da se obavezni vojni rok mora uvesti, i to u trajanju od četiri mjeseca. Pa tvrdi da se ukidanje vojne obaveze dogodilo kao »posljedica nepromišljenosti, neznanja i prihvaćanja filozofije dodvoravanja djeci i ljudima bez ikakve odgovornosti«.

Pa se pita: „Odakle mladima pravo da od države traže radno mjesto, ako oni to radno mjesto ne žele braniti?” Pa onda još i: „Odakle mladima uopće pravo da kažu da bi u slučaju novog rata sjeli u prvi avion i napustili zemlju?”

I veli uglednik da takvoj djeci „u vojsci treba prezentirati što su sve njihovi očevi i djedovi napravili za ovu državu, da bi oni mogli u njoj uživati”.

U drugim pak hrvatskim novinama jedan kolumnist ovako brani ideju o ponovnom slanju mladeži u vojarne: „Predsjednica je više puta zamisao o kratkom obveznom vojnom roku ponovila u predizbornoj kampanji i – pobijedila.” Pa onda mitra-

ljira frazama o državotvornosti, o komunizmu i o koječemu, što je dosadno čitati i izlišno citirati.

Njegov kolega iz istog Abendblatta je ogorčen kalkulacijama o visokim troškovima služenja vojnog roka, o procjenama prema kojima se ogroman postotak mladih protivi navlačenju odore i nošenju oružja, te o prognozama kako bi novačenje klinaca s upravo položenom maturom moglo nanijeti velike štete hrvatskom gospodarstvu.

Posebno je drugi kolumnist pogođen predviđanjima da bi uvođenje vojne obaveze moglo utjecati na još veći porast iseljavanja mladih iz Hrvatske. Pa uvrijeđeno veli: A ako bi i bilo onih mladih kojima bi tih nekoliko tjedana obaveze služenja u vojsci svoje domovine (a mogu i civilno služiti) čak bio motiv da se iseše iz zemlje, onda neka im je sa srećom. Barem će biti jasno na koga zemlja ne može računati ako opet zagusti.”

Tako jetko je to napisano da bi drugi kolumnist Abendblatta prije sto godina zaslužio časno mjesto u Ratnom tiskovnom stanu. Tamo gdje – kako kaže trgovac galanterijom iz Krausova libra – „ulazi tko umije pisati, ali ne želi pucati, pa želi da drugi pucaju”.

Oglasio se naposljetku i aktualni pomoćnik ministra obrane Republike Hrvatske koji je uvođenje obaveznog „temeljnog vojnog osposobljavanja” pokušao opravdati i ponižavajućom primjedbom na račun tobože nesposobne mladeži: „Danas mladi s najobičnijom posjekotinom ne znaju što će.”

Ali već će se naći maturant koji će nadmenom sveznadaru iz Ministarstva obrane odbrusiti: „Kako ne znamo?! Pa ići ćemo mjesec dana u vojsku, da nas naučite dezinficirati ranu i staviti prvi zavoj!”

*Novi list, 5. februar 2017.*

## PUCAČEV STRAH OD JEDANAESTERCA

---

Svijetom se prošle jeseni pro-  
nijela vijest o jednom naizgled  
beznačajnom jedanaesterцу. Na  
utakmici Premier-lige Azerbaj-  
džana između Qarabaga iz Agda-  
ma i Intera iz Bakua, sudac je u  
90. minuti svirao nepostojeći penal u korist kara-  
baških Konjanika koji su u tom trenutku vodi-  
li s 2-0. Ali nogometaši Qarabaga se nisu osjetili  
počašćeni takvim sudačkim poklonom.

U dogovoru s trenerom Gurbanom Gurbanovim,  
loptu je uzeo Elvin Mamedov, postavio je na bijelu  
točku i – šutnuo daleko od gola. Taj njegov veli-  
čanstveni promašaj pljeskom su pozdravili i nje-  
govi suigrači, i nogometaši suparničke momčadi,  
i gledatelji. Jedini tko mu nije aplaudirao bio je  
sudac.

I danski reprezentativac Morten Wieghorst se  
proslavio kada je na utakmici protiv Irana 2003.  
namjerno promašio penal koji je njegovoj mom-  
čadi darovan sudačkom greškom. Nakon što je  
lopta završila u gol-autu, i Wieghorstu su aplaudi-

rali svi na stadionu, osim, naravno, suca. A danski je poštenjak za taj časní promašaj kasnije nagrađen i godišnjim priznanjem Olimpijskog odbora za fair-play.

Ovog je vikenda godišnji trofej Sportskih novosti za fair-play uručen Branku Radičeviću, sada već bivšem igraču NK Budainka Kolonija iz Slavonskog Broda, koji je također namjerno promašio penal, smatrajući ga nepravedno dosuđenim. No, Radičevićeva priča se u svemu ostalom bitno razlikuje od Wiegorstove ili Mamedovljeve.

Bio je 11. rujna 2016. Igrala se 81. minuta utakmice 4. kola Druge lige Brodsko-posavske županije – skupine Centar između domaće Budainke Kolonije i Slavonca iz Slavonskog Kobaša. Pri rezultatu 1-1, sudac je dosudio više nego sumnjiv jedanaesterac u korist domaćina. Trener Budainke izvođenje penala povjerava svom najiskusnijem igraču – tridesetogodišnjem Branku Radičeviću... Igraču kojemu je sučeva blagonaklonost prema njegovu timu u tom trenutku prelila čašu koja se dugo punila.

Dugo je već bio ogorčen uhodanim principom »tri za tri«, gdje domaći klubovi uzimaju tri boda kod kuće, da bi na gostovanjima vraćali uslugu gubljenjem utakmica.

„Više nisam mogao”. Gledam te mlade dečke koji znaju unaprijed kako će utakmica završiti. Ne znaju više kako se boriti, što znači igrati utakmicu u kojoj se ne zna epilog, kako je iskreno, ispravno pobjeđivati i gubiti. Gledam klince koji igraju ligu koja se igra isključivo zbog gušta, prijateljstva i ta tri čevapa i piva nakon utakmice, a koje sport uči potpuno krivim, bolesnim, morbidnim porukama: da je sve na prodaju, da se oko svega možemo dogovoriti. Gledam ligu u kojoj su dogovori normalni, a suci potkupljeni. Gledam sport, konačno, koji je otišao kvragu...”, pričao je Radičević za novine nakon što je namjerno promašio jedanaesterac i izazvao bijes svojih suigrača, trenera i članova klupske uprave.

A bijes je bio još veći kad je utakmica, umjesto očekivanim knjiženjem tri boda na konto Budainke, završila pobjedom gostiju.

„Suigrači me nisu htjeli pogledati, trener me se odrekao, a predsjednik s kojim sam inače dobar, odmah mi je dao ispisnicu iz kluba. Da se razumijemo, ja protiv njih nemam ništa, nisam ogorčen, to je njihovo pravo”, izjavio je Branko Radičević kada još nije ni slutio da će tri mjeseca kasnije za taj promašaj kojim je okončao nogometnu karijeru dobiti Trofej Sportskih novosti za fair-play.

Čim se vijest o namjerno profulanom penalu i o Radičevićevu iznuđenom odlasku iz Budainke pročula, uslijedili su pozivi iz drugih klubova. Ali on taj jedanaesterac nije zapucao da bi promijenio dres, već da bi se nešto promijenilo u glavama nogometaša koji pristaju na izdaju sportskih principa i rasprodaju časti.

„Sada je red na vama!” – bilo je sve što su mogli čuti od Radičevića koji se povukao iz ligaškog nogometa i posvetio radu s djecom školskog i predškolskog uzrasta. Jer nije on taj penal zapucao zbog vlastite promocije, nego zato što mu je dozlogrdilo biti dijelom pokvarenog i trulog sustava. I zato što ne želi da takav sustav i dalje usisava i uništava djecu.

Nije Branko Radičević taj kazneni udarac promašio zato da bi ga se po novinama i portalima nazivalo hrvatskim Wieghestom ili Mamedovim, Robbiejem Fowlerom ili Miroslavom Kloseom, ili spasiteljem časti našega nogometa. On je to uradio zato što nije mogao drugačije. I zato da bi pokazao da se može onako kako sustav ne očekuje.

Sada je red na drugima. Ne samo u nogometu. I ne samo u sportu.

*Novi list, 20. decembar 2016.*



## ESMA I PJESMA REDŽEPOVA

---

Nisam siguran može li živ čovjek napisati da je Esma Redžepova umrla. Pa tako nisam siguran ni da ovo sada piše netko živ. I kažem vam to bez ikakve patetike, bez simbolike i metaforike. Samo vam želim ispričati što mi

se dogodilo jednom u životu.

Tko je doživio da Esmu čuje i vidi dok pjeva, uzdiše i plače ono „Hajri mate dike daje...”, znat će o čemu govorim.

Da, dogodila mi se ta pjesma, koju sam prethodno – što s Esminih ploča, a što u izvedbi Johnnyja Štulića na „Balkanskoj rapsodiji” – čuo ni sam ne znam koliko puta. Dogodila mi se ovoga ljeta na Sustipanu, na tom starom i nehumano preseljenom groblju, gdje je Esma Redžepova tog 5. srpnja 2016. prvi i – sada nažalost znam – posljednji put pjevala u Splitu bez svoga životnog druga Steve Teodosievskog.

Sjećam se da je Esma, ima tome dosta godina, za neke novine pričala kako joj se događa da tu svoju

– samo ju je tako nazvala – najemotivniju pjesmu na koncertima otplače zajedno s ljudima u publici. I onda se ta pjesma dogodila i nama na Sustipanu. Na koncertu na kojemu su mnogi, pa tako i ja, prvi put uživo vidjeli i slušali Esmu Redžepovu. Prvi i – sada nažalost znamo – posljednji put.

Svi smo još bili živi kad je krenulo „Hajri mate dike daje sodindjanman tuda...”. Ali već na onom „Koga but ne roma daje budbutdike rena”, kad je Esmu jednim glasom pjevala a drugim jecala, spopao me osjećaj da tu pjesmu neću preživjeti. I da sa Sustipana neće otići živ nitko tko je imalo ranjiv, nitko kome su se Esmine glasovi zavukli pod kožu i pretvorili ga u голу emociju.

Mogla se uz zvuke „Hajri mate” rastvoriti zemlja, moglo se staro splitsko groblje učas vratiti svojoj davnoj svrsi, a da to nitko od ljudi zanesenih i raznesenih Esminom pjesmom i ne primijeti. Da se na takvu sudbinu nitko ne požali i da za životom ne zažali. Da život i obično umiranje ostavi onim nesretnicima kojima je suđeno da žive do smrti, a ne da umru od života slušajući Esmu.

A mi koji ne znamo jesmo li preživjeli ono „Koga but ne roma daje budbutdike rena...”, ako smo

još nekim čudom živi, da nastavimo ne vjerovati u vijest da je Esmu Redžepova preminula u svom rodnom Skoplju, da je pjesma „Hajri mate” ikada prestala, da je sustipanski koncert doista završio. I da su nam vjeđe spuštene taman toliko da vidimo Esmu i da kroz pjesmu slušamo priču jednoga života.

Priču djevojčice iz skopske Topane s kojom nijedna školska kolegica nije htjela dijeliti klupu samo zato što je bila Romkinja, i koja je sjedila sama sve dok jedan dječak nije zamolio učiteljicu da ga pušti pored te Esme, pa je tako sam život srušio kruto pravilo po kojemu učenici različitog spola nisu smjeli biti u istoj školskoj klupi.

Priču jedanaestogodišnje djevojčice koja se, ništa ne rekavši ocu i majci, prijavila na pjevačko natjecanje i pobijedila pjevajući svoju pjesmu. Priču sretne i u isti mah preplašene male pjevačice koja je tu pobjedu skrivala od roditelja, u strahu da joj se ne dogodi isto što i njezinoj starijoj sestri – za koju je i sama govorila da je pjevala daleko bolje od nje – a koje su se njezini, kad je krenula za svojom muzikom, odrekli preko novina.

Priču male Romkinje koja se prva usudila zapjevati na svome jeziku, u vrijeme kada je „bila sramota

da se netko pojavi i da pjeva tako”, budući da su „još bile tradicije i predrasude”. Priču curice u čiju se pjesmu zaljubio mladi muzičar i pedagog Stevo Teodosievski, zatraživši od njezinih roditelja da ne poštuju običaje i da Esmu ne udaju prije nego što napuni 18 godina.

Priču mlade pjevačice koja je, uz školovanje, prala stubišta i raznosila mlijeko, da bi brojnu familiju i susjede mogla počastiti odlaskom u kino. I koja je za sebe govorila da je »kao kakva kino-predstava«, jer je subotama i nedjeljama pjevala i na matineji, i popodne i uvečer.

Priču žene koja je usvojila četrdesetsedmero djece i koja se smatrala bogatom zato što ima nekoliko orkestara unučadi i praunučadi. I koja je novac, što su ga ona i Stevo zarađivali pjevajući širom svijeta, dijelila s ljudima koji su živjeli u nemaštini. Jer za nju život bez davanja nije imao nikakvog smisla.

Priču darovateljice dobrote koja je nekoliko puta bila kandidirana za Nobelovu nagradu za mir. Ali kako da dobije tu nagradu kad se ponosila što pripada narodu koji nikada ni s kim nije ratovao i nikada nikoga nije okupirao? I kad se ta nagrada ne dodjeljuje ženi koja kaže: „Da sam neki važan faktor, zaustavila bih sve satove svijeta i učinila da

nigdje ne bude rata.” Ženi koja je proputovala čitav svijet, a da joj nikada nije bilo jasno čemu sve te granice i pokazivanja pasoša. I koja je tvrdila da nema te zemlje koja je nečija, pa da se oko toga što je ničije nitko ne treba svađati i ratovati. Jer – „goli dolazimo na ovaj svijet i goli odlazimo s njega, i ništa nećemo odnijeti sa sobom”.

Prođi nas se, živote, s tim prijelomnim vijestima u nedjeljno jutro. Pusti da mi koji ne znamo jesmo li preživjeli ono „Koga but ne roma daje budbutdike rena...”, ako smo još nekim čudom živi, slušamo tu ženu dok nam govori: „Bitno je samo da čovjek nešto napravi na ovoj zemaljskoj kugli, neku dobrotu.”

I da slušamo pjesmu žene koja je imala magiju u svome glasu. Ali i magiju u svome dahu. U onim pauzama između dva tona, dvije riječi, dva uzdaha, kada onaj tko je sluša ne zna je li tog trenutka umro ili je nekim čudom preživio. Kao što ja to ne znam ni dan-danas, kada posvuda pišu da je Esmā Redžepova preminula.

*Novi list, 12. decembar 2016.*

## MAKEDONIJA, JEDNA LJUDSKA PRIČA

---

Bilo je to u lipnju, mjesecima prije nego što će prva izbjeglička kolona stići u Hrvatsku. Bilo je to u Makedoniji, kroz koju su izbjeglice s Bliskog istoka i iz afričkih i azijskih daljina prolazile tada već

pune dvije godine. Hej, dvije godine...

Bilo je to u Velesu, gradu na izbjegličkoj ruti. I bilo je to u dvorištu Lenče Zdravkin, makedonske humanitarke u čijoj su kući izbjeglice dobivale svu pomoć koja im se mogla pružiti.

A Lenče Zdravkin je izbjeglicama pomagala usprkos zabrani lokalnih vlasti da se tim nesretnicima tokom njihova pješaćenja ili, u boljim slučajevima, bicikliranja kroz Makedoniju – jer im u to vrijeme nije bilo dopušteno korištenje javnog prijevoza – pomaže ikako drugačije osim davanjem hrane i vode. I usmjeravanjem ka izlazu iz zemlje.

U dvorište Lenče Zdravkin tog su lipanjskog dana ušle i dvije djevojke izbjegle iz Damaska – sestre Samo i Samah Umar. Prestravljene, iscrplje-

ne i izranjene. Jedna od njih s teškom povredom na oku, zarađenom u bijegu od bandita koji su ih htjeli opljačkati. Druga uplakana i iznemogla. Ugledavši ih, proplakala je i dobra žena iz Veleša. Krišom ih je uvela u garažu, ponudila da se okupaju, dala im odjeću da se presvuku, očistila i previla im rane, okrijepila ih toplom juhom, dala im hrane i vode za nastavak puta prema Njemačkoj... I unatoč svemu tome, Lenče se nije mogla otresti osjećaja da za te dvije Sirijke nije učinila dovoljno. Nije ih mogla utješiti, jer su bile zabrinute zbog brata s kojim su zajedno krenule iz izbjegličkog kampa u Turskoj, ali su se putem razdvojili. I brinule su još za majku i tri sestre koje su ostale u Turskoj, kamo je čitava obitelj otišla nakon što im je oca u Damasku raznijela bomba.

Samo i Samah su se svojoj makedonskoj dobrotvorki javile nakon dva tjedna s dobrim vijestima: da su putem pronašle brata i da su sve troje stigli u München, gdje čekaju rješenje azilantskog statusa. I javile su se ponovo u listopadu, ovaj put iz Hamburga. S molbom da se – ako je ikako moguće – pomogne njihovoj majci i sestri Jasmin s dvoje male djece pod visokom temperaturom, koje su na

kiši i hladnoći dugo i uzaludno čekale da iz Grčke uđu u Makedoniju.

Lenče Zdravkin je odmah krenula put granice. Ušla je u Grčku uz pomoć Liječnika bez granica, išla od jednog do drugog policajca, pokazivala im slike žena i djece na mobitelu, moleći da ih nekako pronađu među tisućama promrzlih izbjeglica... Uskoro je Jasmin čula kako netko iz megafona uzvikuje njezino ime. Nije se odazivala, jer nije očekivala da bi itko mogao tražiti baš nju. Ali netko s megafonom je uporno išao kroz gomilu očajnika, ponavljajući „Jasmin, Sirija, Jasmin...” Bila je to – pogađate – Lenče.

Nakon grljenja i plakanja od sreće, pomogla im je da uđu u Makedoniju, u izbjeglički kamp u Gevgeliji. Tamo je liječnik djeci spustio fibru, pa su ih majka i baka još iste noći mogle ukrcati u vlak i zajedno s njima krenuti put Srbije, pa kroz Hrvatsku, Sloveniju i Austriju do Samo, Samah i njihova brata u Njemačkoj.

Okupljena obitelj Umar javila se nakon desetak dana iz Hamburga, beskraino sretna i zahvalna toj nevjerojatnoj Lenče Zdravkin. A i ona je bila zahvalna sestrama Samo i Samah što su joj omogućile da za njih učini ono što je osjećala svojom ljudskom dužnošću otkako ih je ispratila iz dvoriš-



ta kuće u Velesu, koju su izbjeglice odavno prozvale kućom spasa. „Sretna sam što sam im se odužila”, kaže ova žena o čijoj su dobroti u ove dvije i pol godine izvještavali mnogi svjetski mediji.

U akciji pomaganja sirijskim sestrama i njihovoj obitelji ruku joj je pružila i novinarka skopskoga Dnevnika Marija Tasev, iz čijih sam tekstova sažeo ovu veliku ljudsku priču. Marija Tasev je za tekstove o Lenče Zdravkin i sestrama Umar, pisane punim srcem, dobila nagradu Jean Monnet koju delegacija Europske unije u Skoplju od 2002. godine dodjeljuje novinarima i fotoreporterima koji, usprkos alarmantnom stanju u tamošnjim medijima, svoj posao rade po najvišim profesionalnim standardima.

Imao sam zadovoljstvo da pročitam sve kandidirane tekstove i da vidim hrpu čudesnih fotografija. I imao sam čast da, u ime žirija, prošle srijede u Skoplju uručim nagradu Mariji Tasev. Sretno što je svojim duboko ljudskim tekstovima ispuni-la ono reportersko poslanje koje ju je onog lipanskog dana dovelo u dvorište Lenče Zdravkin, baš kad i sestre izbjegle iz Damaska. I njihovu priču koja nadilazi granice. I žice.

## PRAVOPIS, PROPIS, KRLEŽOPIS

---

*Tko je i kako otkrio da je najnoviji Hrvatski pravopis nastao zbog »ideologema proizvedenih u krugu britansko-američke služinčadi iz vrha hrvatske politike, tipa neću/ne ću, pogreška / pogrješka, naprimjer / na primjer«?*

– Znaš li ti, trafikant, zašto je zapravo napisan Hrvatski pravopis?

– Uh, to ti je baš idealno pitanje za sezonu mozgova na lešo.

– Pravopis je pravopis i na plus trideset i na minus deset, pa tako i pitanja glede pravopisa vrijede na svakoj temperaturi. Dakle, znaš ili ne znaš? Ili da navratim oko Božića, kad ti se to što nazivaš mozgom malkice ohladi?

– A na koji od tolikih hrvatskih pravopisa misliš?

– Ne misliš valjda da je i meni prokuhao mozak pa da mislim na onaj Brozov iz 1892. Pitam te za ovaj najnoviji što ga je pravopotpisala skupina jezikoslovaca iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

– Pretpostavljam da je napisan radi objedinjenja.

- Kakvog objedinjenja?
- Slavne tradicije i moderne prakse.
- Možeš li bit malo precizniji?
- Pa ravnatelj Instituta Željko Jozić kaže da je taj pravopis »nastojao objединiti hrvatsku pravopisnu tradiciju i modernu hrvatsku pravopisnu praksu«.
- I ti, trafikant, svakome vjeruješ... Kakvo objedinjenje kad je i nepismenima jasno da i novi pravopis samo pojačava stare podjele?!
- Dobro, onda je valjda napisan radi objedinjenja podjela ili, štajaznam, radi podjele objedinjenja... Ili su ga skleпали samo zato da bi ti mene danas gnjavio pitanjem zašto je napisan.
- Ne grintaj, već slušaj: „Pisati danas, uza sve znanstvene spoznaje i izrađene sinteze povijesti hrvatskoga pravopisanja, ‘novi’ hrvatski pravopis da bi se riješile pravopisne frustracije dijela hrvatskih jezikoslovaca i ideologemi proizvedeni u krugu britansko-američke služinčadi iz vrha hrvatske politike, tipa neću/ne ću, pogreška/pogrješka, naprimjer/na primjer i to nazivati znanošću ispod je razine logike, zdrave pameti i strukovnog dostojanstva.”
- A tko to kaže?

- To piše ugledna hrvatska jezikoslovka, leksikografinja i povjesničarka hrvatskoga jezika i pravopisa, gospođa Nataša Bašić.
- Onda je sve baš onako kao što gospođa Bašić tvrdi da jest.
- I ono s »ideologemima proizvedenim u krugu britansko-američke služinčadi iz vrha hrvatske politike, tipa neću/ne ću, pogreška/pogrješka, naprimjer/na primjer«?
- Pa da. A kome bi drugome palo na pamet da nas zajebava piše li se „neću” ili „ne ću” nego paklenjacima iz britanskih i američkih službi kojima njihovi zagrebački poslušnici ne smiju reć ni »neću« ni „ne ću”?!
- Molim?
- Pa zašto bi inače – kad već ne smiju napisat ni „neću” ni „ne ću” nego samo „Yes, Sir!” – nas zajebavali s tim prijeporima?
- Ja tebe, trafikant, ništa ne razumijem.
- Šta se tu ima razumjet? Gospođa je provalila da su nam britansko-američki moćnici preko svoje služinčadi u Hrvatskoj uvalili bubu da se ne piše »neću« nego »ne ću«, samo zato da bismo se mi svađali oko toga kako treba napisat ono što Britan-

ci i Amerikanci nikada neće pročitati, jer to od nas dok je svijeta i vijeka neće dobiti napismeno.

– Ja mislim da si ti sve pogrešno shvatio i da gospođa Bašić uopće nije mislila to što ti misliš.

– A ti onda idi pa nju pitaj i pitaj šta je mislila. Možeš je pitati i kako to da se protiv hrvatskoga pravopisa, osim britansko-američke bratije, nisu urotili i krugovi moći u Šangaju, Pešavaru i Daramsali ili ti Shanghaiju, Peshawaru i Dharamsali...

– Vidim ja, trafikant, da tebe baš boli briga i za hrvatski pravopis i za hrvatski jezik! Sreća da smo, pored tolikih trafikanata i ignoranata, imali i jednoga Miroslava Krležu, inače danas ne bismo imali jezika na kojemu bi i tebe i tebi slične trebalo poslati u krasni da ne kažem šta...

– A čime je siroti Krležu zaslužio da ga i ti ovih dana prežvakavaš? Samo time što se, na svoju nesreću, rodio prije 120 godina?

– Nemaš ti pojma, trafikant, ni o Krleži ni o bilo čemu! „Da nije bilo Krleže i njegova potpisa na Deklaraciju o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika, Hrvatska bi pre više od pola stoljeća izgubila i jezik i kakvu takvu političku samostalnost unutar Titove Jugoslavije.” Završen citat.

- A u čijoj je glavi po ovoj sparini uskvasala takva krležolingvalna misao?
- U glavi Milana Jajčinovića, Večernjakova kolumnista i historiografa naših stranputica od Jugoslavije do Euroslavije.
- Znači: da Krleža nije potpisao Deklaraciju, nestalo bi hrvatskoga jezika?
- Kao što si čuo.
- Šta bismo svi preko noći omutavili i prestali pisati?! A na kojem bi onda jeziku Jajčinović napisao tu svoju dubokoumnu rečenicu? I kako bi ona glasila: „Ždrnjrljum hrnbrndrum čvržnjštum...”
- Daj, ne budali!
- I koji bi se to jezik izgubio? Možda onaj na kojemu je Krleža, bez ikakvih deklaracija, razgovarao sa sjenom Frana Supila?
- Zašto sad izvlačiš razgovor sa Supilovom sjenom?
- Zato što sam siguran da jezični policajci i njihovi doušnici neće prepoznati jezik ni smisao Krležine rečenice: „Glavno je da se primijeni Paragraf, da bi sitne kancelističke duše mogle dalje da mirno hrču nad gomilama svog policijskog, autokratskog, birokratiziranog besmisla.”

*Novi list, 16. jul 2013.*

## PUN KUFER BELGIJACA

---

Još se nisam spakirao za put u Belgiju, a već mi je pun kufer Belgijaca.

Pun mi je kufer kad čujem da su Belgijci na Eurobasketu u Rigi izgubili od Latvijaca, a ništa mi

kufer lakši nije ni kad netko spomene poraz Belgijaca od Letonaca. Nemojte misliti da meni teško pada to što Belgijci gube od reprezentacije jedne baltičke zemlje ili da – ne dao Bog – imam nešto protiv inicijative hrvatske predsjednice o, kako se ono zove, uspravnici Baltik-Jadran. Ne, ni slučajno.

Meni je Belgijaca pun kufer i kad čujem da su dan poslije poraza od Letonaca pobijedili Estonce, a ne da su ih pobijedili nego su ih zgazili, satrali, zatucli... s 29 koševa razlike.

A kad sljedećeg dana s HTV-a čujem da su Belgijci i u trećoj utakmici protiv košarkaša s Baltika – i to onih najboljih, iz Litve – izborili pobjedu, e tada kufer više nije pun nego prepunjen. Ne zato što me ni Milorad Bibić Mosor, koji s nebeskog zapisnič-

kog stola nadgleda suce na parketu, ne bi mogao uvjeriti da je onaj Gilletov koš za pobjedu Belgije postignut u posljednjoj stotinki posljednje sekunde a ne u prvoj stotinki prve sekunde po isteku regularnog vremena. Ne, ne radi se o tome...

Nije se meni kufer prepunio ni zbog tog koša ni zbog sudaca nego zbog, rekao sam vam već, tih Belgijaca. A i zbog – kad me već potežu za jezik – tih kako kažu Litavaca koji su Belgijcima dopustili da poraz pretvore u pobjedu, baš kao hrvatski košarkaši Grc... Ali to bolje da i ne spominjem, da se od muke ne napijem.

Koliko god me danas nerviraju Belgijci, toliko sam se još od djetinjstva radovao Belgijancima. Prvi Belgijanci koje sam vidio u Splitu bili su nogometaši Racing White Daring Molenbeeka ujesen 1975. i jako su mi se svidjeli. Sportski su podnijeli težak poraz kraj Plinare od onog veličanstvenog Ivićevog Hajduka – 4:0 golovima Žungula, Rožića, Šurjaka i Mijača – da bi potom i u uzvratnoj utakmici osmine finala Kupa prvaka na svom terenu gostoljubivo izgubili s 3:2.

Novi Belgijanci su na Stari plac stigli već sljedeće jeseni, u Kupu pobjednika kupova. Lierse je došao



s prednošću iz prve utakmice od 1:0, ali je u revanšu Hajduk s dva Žungulova i jednim Jerkovićevim golom učinio da mi Belgijanci toliko prirastu srcu da sam samo o njima želio pisati školske zadaće iz hrvatskog na temu »Jesen u mom zavičaju«. Jebo jesenje lišće koje žuti, jebo jesenske kiše koje pljušte, jebo jesensku maglu koju nitko u Splitu nije vidio, ali su svi o njoj pisali... Milije mi je bilo dobiti dvojku za sastav o Belgijancima Mauriceu Martensu i Paulu Van Himstu nego peticu za tanjuranje i drljanje o opalom kestenju i lastama koje sele na jug.

Ali nemilosrdni ždrijeb je htio da sljedeće Belgijance u Splitu vidim tek petu jesen, kada je Hajduk u Kupu UEFA 1981/82. izvukao ekipu Beverena. Za razliku od svojih zemljaka koji su na Starom placu uljudno gubili, Beveren je na Poljudu zaslužno pobijedio s 2:1. Ali Belgijancima to nije bilo dovoljno za prolazak u osminu finala, jer je Hajduk u gostima dao gol više. Gudelj, Zlatko Vujović, Slišković.

Ako ne računamo dva prijateljska gostovanja Anderlechta s našim Tomislavom Ivićem na klupi – jedno u ljeto 1980. kada su prijateljski pobijedili s 1:0 i drugo na Trofeju Marjana u ljeto 1982.

kada su još prijateljskije izgubili s 3:0 – prvi belgijski nogometaši koji u Split nisu došli ujesen nego potkraj zime, u ožujku 1986., bili su ujedno i prvi koji su Hajduka izbacili iz nekog europskog kupa. Waregem je na Poljudu izgubio s 1:0, u revanšu na svom terenu pobijedio istim rezultatom, ali je na penale išao dalje. Čak ni to nije utjecalo na moje simpatije prema belgijskim klubovima, tim više što zasluge za Hajdukov debakl nisam pripisivao Belgijancima koliko debilnoj klupskoj upravi koja je uoči uzvratne utakmice smijenila trenera Špacu Poklepovića.

Što se mene tiče, Belgijanci su i dalje bili dobrodošli gosti. I na Trofeju Marjana gdje je simpatični Cercle Brugge 1989. ispraćen sa 7:1, a i kasnije, kada su nam jeseni 1994. i 2010. rodile pobjedama protiv Anderlechta od 2:1 u Ligi prvaka i 1:0 u Europskoj ligi. Tada je posljednji put u novinama pisalo da je Hajduk igrao protiv Belgijanaca. Jer sljedeći koji na Poljud stignu iz Kraljevine Belgije bit će – Belgijci.

A Belgijaca mi je – da se vratimo nesportskijoj strani ove priče kojoj je sport samo povod – pun kufer. Jer mi je pun kufer nasilja nad hrvatskim jezikom čiji propisivači nemaju pametnijeg posla

od pretvaranja Belgijanaca u Belgijce i sporta u šport.

Znam ja da sportski i ini novinari nisu iz vlastitog neznanja počeli Belgijance nazivati Belgijcima, već da to rade da pokažu kako su usvojili ono što se od njih traži. A usvojili su novi jezični propis o silovanju etnonima od država čiji nazivi završavaju na -ija. Njime je propisano da se stanovnici Belgije imaju nazivati Belgijcima, baš kao što se oni iz Sirije nazivaju Sirijcima, oni iz Libije Libijcima, a oni iz Tanzanije Tanzanijcima. Ali kao što Sirijci, Libijci i Tanzanijci nikada u hrvatskom jeziku nisu slovili za Sirijance, Libijance i Tanzanijance, tako ni Belgijanci nikada nisu slovili za Belgijce. I nitko oko toga nije pravio problem. Ni Hrvati ni Belgijanci, a ponajmanje Belgijci, jer ih u hrvatskom jeziku, za razliku od slovenskog, nije ni bilo. Problem s Belgijancima u hrvatskom jeziku nastaje 1994. kada izlazi preinačeno izdanje Babićeva, Finkina i Moguševa „Hrvatskog pravopisa”. Stavljanje nikad upotrebljivanih Belgijca i Belgijke u pravopisni rječnik, a izostavljanje uobičajenog Belgijanca i s hrvatskim jezikom srasle Belgijanke, predstavljalo je uvod u eksterminaciju Belgijanaca iz hrvatskog jezičnog korpusa.

Živi je jezik branio svoje žive riječi kao što se brane živi ljudi, pa su zahvaljujući tome i Belgijanci i Belgijanke preživjeli prvi pokušaj pogroma. Ali kako hrvatski jezikoslovci nisu odustajali od nauka da službeno istrijebe Belgijance, tako nam se danas – ne samo u nametnutoj jezičnoj praksi javne televizije, radija i novina nego i iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje – službeno poručuje kako je Belgijanac pogrešan, dok je Belgijac pravilan. Jer isto pravilo navodno vrijedi za sve etnonime izvedene od država sa završetkom na –ija. Sufiks –anac je, prema istom autoritativnom izvoru, dopustiv samo u nekim etnonimima: Austrija – Austrijanac i Perzija – Perzijanac.

I dalje vam, naravno, nije jasno otkud ta jezična perverzija i zašto je uopće neki... e sad – da li perverzijac ili perverzijanac?... zašto je, dakle, netko odlučio Belgijance pretvoriti u Belgijce, a Austrijance i Perzijance ostaviti onim što jesu i ne prekrštavati ih u Austrijce i Perzijce? Zašto se, pobogu, hrvatski jezikoslovci izivljavaju baš na Belgijancima?

Ako nikada ni od jednoga hrvatskog jezikoslovca nismo čuli da je hrvatski jezik ikada u svojoj povijesti bio ugrožavan iz Belgije, kao što u svakoj

prigodi slušamo kakve su mu i kolike sve ugroze prijetile iz Srbije, zašto propisivači hrvatskoga jezika ne pokažu muda tamo gdje treba? Zašto u cilju usustavljenja etnonimskih tvorbi jebu Belgijance umjesto da na kurac nabiju Srbiju i Srbijance? Pa da na stranicama Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje najzad pročitamo i to da je kleti Srbijanac pogrešan barem koliko i nedužni Belgijanac, a da je pravilan samo Srbijac. Ukoliko išta što se izvodi od riječi Srbija uopće može biti pravilno... Ali k vragu sad i Srbija i Srbijci! Valja poći u Belgiju, pa ma koliko mi još ovih par dana u Hrvatskoj punili uši i kufer s Belgijcima. Valja poći, jer valjda u Belgiji još ima ljudi za koje od djetinjstva znam da postoje. Nije vrag da su i Belgiju okupirali Belgijci.

*Novi list, 9. septembar 2015.*

## ODLAZAK RADNIKA TVORNICE OLOVAKA

---

Dvije će godine danas otkako je otišao Mirko Kovač. A mene još uvijek ne napušta osjećaj da o odlasku dragoga prijatelja i dragoga pisca ne bih mogao napisati ni slova da mi se u toj zanimjivosti tko zna otkud nije javila ona rečenica Eliasa Canettija: »Ako već tako mora da bude – a kažu da mora – ako već sasvim izvjesno tako mora da bude, hoće da umre sa žutom olovkom u ruci, nadvijen nad riječju što grmi protiv smrti.«

Dva će dana danas otkako je otišao još jedan drag čovjek, prijatelj, pisac i još puno toga što stane u samo jednu riječ. Riječ Arsen. U kojoj je, kako je sam govorio, i otrov i lijek, i Dedić i Lupin. I u kojoj je – kako se zna a da to nitko i ne mora reći – i muzika i tekst, i slika i svijet... Arsen, došao na svijet iste godine kad i Kovač, i otišao u istome mjesecu kolovozu, dvije godine nakon Mirka. I ja opet nemam nikakvu drugu olovku, osim one

Canettijeve, stare i žute, kojom bih odbio potpisati kapitulaciju pred činjenicom još jednog odlaska.

A i ne znam za olovku koja bi bolje od te Eliasove pristajala Arsenovoj ruci. Ruci na čijem je prstu još davno izrastao popriličan žulj. Žulj neprolazan, žulj zarađen pošteno, da ne može poštenije. Žulj ruke tako čarobno umjetničke i tako ponosno radničke. Žulj stečen svakodnevnim oštrenjem olovke.

»A šta misliš: tko bi mi napisao sve one partiture da ja svakog jutra ne naoštrim olovku?! Pa kad me pitaju, a znaš već šta znaju pitat: „Arsene, možete li nam otkriti u čemu je tajna vaše kreativnosti i produktivnosti? U čemu je tajna vašega stvaralaštva?“, ja im pokažem ovaj žulj i kažem: „Tajna stvaralaštva je, kao što iz priloženoga možete vidjeti, u oštrenju olovke. Kad je naoštrim, onda najčešće nešto i napišem“.«

Urezala se ta Arsenova priča u ovo moje sve varljivije sjećanje, toliko da sam jutro nakon njegova odlaska najprije pomislio – a tko će danas naoštriti olovku? I onda sam uvjeravao samoga sebe kako ne može biti slučajno to što čovjek koji je tako čvrsto i žuljevito srastao s olovkom nije preživio dan kada je radnicima Tvornice olovaka Zagreb iste-

kao otkazni rok, kada je zadnja šihta TOZ-ovaca proizvela posljednje zagrebačke olovke, posljednje boje drvene i boje vodene, posljednje flomastere i tempere, pa pogasila strojeve i otišla preko tvorničke kapije.

Bila je ta tvornica jedva godinu dana starija od Arsena, pa će u njihovu istodnevnom gašenju netko pronaći i generacijsku simboliku. A ja se sve nadam da su radnici Tvornice olovaka u Zagrebu osjećali da je i Arsen bio jedan od njih, da su olovke izrađivali puna srca znajući da će ona olovka koja završi u njegovoj ruci pisati i dušom i srcem, da se tvornički posao njihov i tihi obrt Arsenov već samim dodirom olovke uzajamno oplemenjuju.

I sve nešto mislim kako Arsen ne bi znao dočekati jutro u svijetu gdje je ljudima oduzeta mogućnost da stvaraju olovke. I kako bi se u takvome jutru osjećao kao otpušteni radnik Tvornice olovaka. Onaj koji je čitav svoj radni vijek proveo pretvarajući olovke u stihove i note, u pjesme i prepjeve. Onaj bez čijega bi rada olovke ostajale nedovršene. Onaj čijom je olovkom napisano „okružen sam smrću / mater kemal bulat zvonko / okružen sam smrću / kao škorpion / plamenim kolutom / i



što sad / ne da ga se preskočiti / ne da ga se ugasiti  
/ znači / probosti sama sebe / otrovanim žalcem”.

Onaj čijom je olovkom napisano „ja sam živ dokaz  
/ da i poslije smrti / ima smrti” kao nastavak rečenice  
izgovorene nešto ranije, odmah nakon Pado-  
ve: „U svakom slučaju sam dokaz da poslije života  
ima života.”

Onaj kojemu bi bilo jasno zašto se od njega opraš-  
tam stihovima što ih je ispisao 9. listopada 1978.  
kada je otišao njegov Brel, njegov Jacques: „ja sam  
bio oduvijek / njegov najgori đak / sve što sam  
izmislio / već je rekao Jacques”.

*Novi list, 19. avgust 2015.*

## KAMENOGRAMI I STENOGRAMI

### ZAR NIJE FRANK ANNA ŽRTVA PARTIZANA?

---

Pedagoška pjesma ravnatelja Tehničke škole u Šibeniku o uklanjanju izložbe „Anne Frank – prošlost za sadašnjost”.

Ja sam pravi pedagog,  
Želim štitit đaka svog  
Od gradiva suvišna  
I od znanja izlišna.

Sve što đak moj treba znat,  
To je Domovinski rat,  
I da štuje državu,  
Himnu, grb i zastavu.

Nek' uči za budućnost,  
A „Prošlost za sadašnjost”  
I izložbe slične sve  
Mog nek' đaka ne gnjave.

Drugi svjetski rat, po mom,  
Ništa nema s djetetom.  
Što da dijete osjeća  
Teret prošlih stoljeća?!

Što da glavu lupa đak  
Nad „Dnevnikom Anne Frank” –  
Je li Anna glavni lik  
Ili Frank je književnik?

Od izložbe u školi,  
Mene pamet zaboli,  
Jer neki su panoj  
NOB-i, AVNOJ-i...

Tko je rata pradavnog  
Ratovo i protiv kog?  
Partizani, ustaše...  
Otkud tu zalutaše?

Zbog čega je partizan  
Ko slobodar prikazan?  
Što ustaške zločine  
Baš ustaše počine?

U priči o Anni Frank  
Komunjarski gdje je mrak?  
Gdje je Bleiburg, Otok Nag,  
Tito – odnio ga vrag?!

Zar Annina sudbina  
Nije spačka Udbina?  
Zar će još i Lea Deutsch  
Našoj djeci u san doć?

Ja sam pravi pedagog,  
Želim štitit đaka svog:  
Tu izložbu, stid i sram,  
Nosite u Amsterdam!

*Slobodna Evropa, 30. januar 2017.*

**Predrag Lucić** (Split, 1964), novinar, pesnik, satiričar, dramski pisac.

Jedan je od osnivača i kreatora *Feral Tribunea* - glasila hrvatskih anarhista, protestanata i heretika. Pokrenuo je i uređivao Feralovu biblioteku. Od leta 2009. u riječkom *Novom listu* ispisuje dnevnu kolumnu pod naslovom *Trafika*.

**Objavio:** *Greatest Shits - Antologiju suvremene hrvatske gluposti* (u koautorstvu s Borisom Dežulovićem, 1998), pjesmarice *Haiku haiku jebem ti maiku* (2003), knjige lirike *Ljubavnici iz Verone* (2007) i *Mjesec iznad Splita* (2013), a od svojih je pesama i tuđih programa za zaglupljivanje pučanstva sačinio čitanke *Sun Tzu na prozorčiću* (2009), *Bezgaća povijesne zbiljnosti 1 i 2* (2010), *Gusle u magli* (2013) i zbirku satiričnih pesama *Step by step - Stepnac* (2016).

**Objavljeni dramski tekstovi:** *Aziz ili Svadba koja je spasila Zapad* (Fantom slobode, Zagreb, 2006), *Kako se kalio Čehov* (TFT, Beograd, 2008), *Cervantesov trg il Trg robova* (Treć program, Zagreb, 2012). *Tekst Alan Ford - povratak otpisanih izveden je 2016. godine* (režija Kokan Mladenović,

koprodukcija Gledališće Koper i Kamerni teatar iz Sarajeva). U okviru Splitskog ljeta izvedena je predstava *Aziz ili Svadba koja je spasila Zapad*, (HNK Split, režija Dino Mustafić), a Predrag Lucić je dobio nagradu *Judita*, za najbolje postignuće u dramskom programu.

Od 2007. zajedno sa Borisom Dežulovićem nastupa u pesničkom kabareu *Melodije Bljeska i Oluje*.

Gost u knjizi: Danilo Kiš

## GORKI TALOG ISKUSTVA

---

Pre svega, dobro se čuvam proizvoljnosti mašte. To je uostalom moja najviša književna opsesija. I stavljam pod upitnik ne samo psihologiju, već uzdrmanu savremenim i „novim romanom”, nego i celokupan koncept književnosti.

Mislim da književnost treba da ispravlja Istoriju, zato što je Istorija uopštena, a književnost je konkretna. Istorija je mnoštvo, književnost – individualno. Istorija je bez strasti, bez zločina i bez obzira na brojke: šta znači šest miliona mrtvih (!) ako ne vidimo jednog jedinog čoveka i njegovo lice, njegovo telo, godine i njegovu ličnu povest.

Neodređenost Istorije postaje jedan određeni pojedinac, a književnost ispravlja ravnodušnost istorijskih činjenica. Kada kažem ispraviti Istoriju književnošću mislim na sledeće: kako dati ravnodušnosti Istorije svojstvo konkretnog i istinitog

ako ne ostacima autentičnih dokumenata, pismima i predmetima koji nose tragove stvarnih bića. Književnost je konkretizacija apstraktnog Istorije. Ako se oslanjamo isključivo na maštu izlažemo se opasnosti da padnemo u apstraktno: odatle neophodnost dokumenata.

*(Imenovati znači stvoriti – Art-press, Hors serie No6, dec. 1985, janvier-fevrier 1986, sa francuskog preveo Miloš Konstantinović)*

\* \* \* \*

Iskustvo logora govori o zabludama i shvatanju istorije kao razvoja, o zabludama u pristupu istoriji kao nečemu što uvek ide napred i naviše, to iskustvo, dakle, dovodi u pitanje ceo koncept istorije. I sve što se u istoriji događa, buka i bes istorije, i svi zločini istorije, za koje smo znali pre iskustva logora, bili su, da tako kažem, naprosto spontani. Od Džingis-kana i potonjih ratova kroz stoleća su posredi nejasni koncepti i sukobi. A prvi put u istoriji čovečanstva, skorašnjoj i današnjoj istoriji, onoj čiji smo savremenici, ideološki koncept je stvorio jedno od najvećih zala čovečanstva – logor, i, što je još gore, taj ideološki koncept dignut je na



nivo institucije. Upravo je u tome razlika između logora i svih drugih džingiskanovskih i ratnih zločina u istoriji. Ta konceptualizacija, to osmišljavanje je ono što iskustvo logora čini najstrašnijm istorijskim iskustvom, čiji smo mi, na žalost, savremenici. Zato mislim da su pisci i intelektualci koji daju istorijsko opravdanje takvom konceptu – saučesnici zločina. Tu u prvom redu imam na umu mnoge francuske intelektualce, koji su se i u jednom i u drugom slučaju, to jest u slučaju fašističkih kao i staljinističkih logora ponašali kao oni koji su hteli da ga osmisle i da mu daju jedno konceptualno značenje.

Naravno, taj i takav odnos prema logorima, posebno staljinističkim, postoji i u svesti naših ljudi do dana današnjeg, kao opravdan istorijski koncept, kao istorijska nužnost. I zato moram reći i ovo: takav odnos prema tom najstrašnijem istorijskom iskustvu ostavlja mogućnost da se ponovi treći ili peti koncept logorski, ostavlja stalno otvorenu mogućnost da se tako nešto dogodi.

*(Udeo čuda i truda, TV emisija Umetničko veče, 25. februar 1985. – Književnost, 2-3, 1990.)*

**Danilo Kiš** (Subotica, 1935 – Pariz, 1989), roman-sijer, pripovedač, esejista, dramski pisac, prevodilac sa francuskog, ruskog i mađarskog jezika.

Romani: *Mansarda: satirična poema* (1962), *Psalam 44* (1962), *Bašta, pepeo* (1965), *Peščanik* (1972); knjige priča: *Rani jadi: za decu i osetljive* (1969), *Grobnica za Borisa Davidoviča: sedam poglavlja jedne zajedničke povesti* (1976), *Enciklopedija mrtvih* (1983) i *Lauta i ožiljci* (1994); knjige eseja: *Po-etika* (1972), *Po-etika, knjiga druga* (1974), *Čas anatomije* (1978), *Život, literatura* (1990), *Skladište* (1995); knjiga razgovora: *Gorki talog iskustva* (1990); drame: *Elektra* (1968), *Noć i magla* (1968), *Papagaj* (1970), *Drveni sanduk Tomasa Vulfa* (1974), *Mehanički lavovi* (1980).

Knjiga izabranih pesama i prevoda Danila Kiša sa francuskog, ruskog i mađarskog jezika *Pesme i prepevi* objavljena je 1992. godine.







edicija **Mala kutija**  
Knjiga peta / TRAFIKA

**Predrag Lucić**  
**Život na ruševinama svjetova**

////////////////

**Izdavači:** Užička književna republika, [www.napolaputa.net](http://www.napolaputa.net)

Grupa 484, Beograd, [www.grupa484.org.rs](http://www.grupa484.org.rs)

**Izabrala i uredila:** Ružica Marjanović

**Autorke teksta na poledini knjige:** Jelena Steljić, Ana Janković

**Lektura i korektura:** Milena Stričić, Gordana Danilović,

Snežana Cvetković

**Grafički oblikuje:** Škart

**Štampa:** Standard 2, Beograd

Užice, 2018.

CIP - Katalogizacija u publikaciji  
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

821.163.42-4

82.09

LUCIĆ, Predrag, 1964-2018

Život na ruševinama svjetova / Predrag Lucić. - Beograd : Grupa 484 ;

Užice : Užička književna republika, 2018 (Beograd : Standard 2). - 58

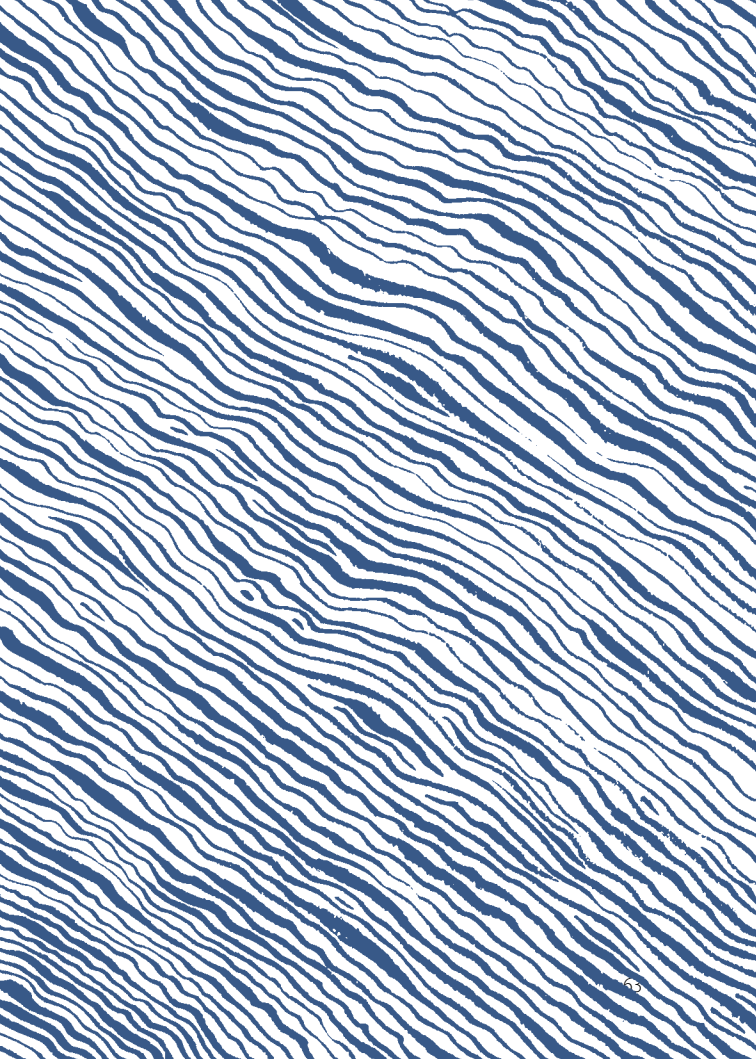
str. ; 14 cm. - (Edicija Mala kutija / [Grupa 484] ; knj. 5)

Tiraž 1.000. - Predrag Lucić: str. 51-52. - Danilo Kiš: str. 56. - Sadrži i:

odlomke iz dela "Gorki talog iskustva" Danila Kiša.

ISBN 978-86-86001-86-3 (Grupa 484)

COBISS.SR-ID 261366540



zašto čitati ovu knjigu?

- zato što te ovi tekstovi uveravaju da je  
dobrota ljudska dužnost.

- zato što su neki detalji iz priča takvi da ne  
možeš da ih zaboraviš.

- zato što pokazuje da novinski tekstovi ne  
moraju biti dosadni i služiti samo za infor-  
misanje.

